

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен "Доктор" по научна специалност "Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културна сфера)", професионално направление 3.8. Икономика, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Изготвил становището: проф. д-р Дарина Русчева Тодорова, Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките. Становището е подготвено въз основа на Заповед № 720/11.04.2023 г., на Ректора на Югозападен университет – „Неофит Рилски“ – Благоевград. Заповедта е издадена на основание на чл. 9, от ЗРАСРБ, чл. 30, ал. 3 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, чл. 4, ал. 3 от Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“ и решение на ФС на Стопански факултет (Протокол № 42/05.04.2023 г.).

Автор на дисертационния труд: Виктория Антонова Тодорова, докторант в задочна форма на обучение в катедра „Икономика“, в Стопанския факултет на университета.

Тема на дисертационния труд: „Разходите за здравеопазване като фактор за икономическия растеж“.

Данни за докторанта

Виктория Тодорова има степен „Бакалавър“, специалност „Стопанско управление“, професионално направление 3.7. Администрация и управление към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ (2015 г.) и има диплом за завършена степен „Магистър“, специалност „Финанси“, професионално направление 3.8. Икономика, катедра „Финанси и отчетност“ (2016 г.). От

месец декември 2018 г. е задочен докторант към катедра „Икономика“, в Стопанския факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград.

Тя има професионална квалификация „Учител по икономически дисциплини“, Сертификат за завършен курс по английски език, Сертификат за Валутен касиер за касови и валутни операции и Удостоверение за завършена компютърна грамотност, издадена от СОУ „Св. св. Кирил и Методий“- гр. Симитли. Виктория Годорова има много добра подготовка по английски език. Работила е последователно в: Юни Партнерс“ (2013 г.), СИБАНК – клон Благоевград (2015 г.), Първа инвестиционна банка – кредитен специалист, стокови кредити (2017-2021 г.), счетоводител в Дирекция „МДТ“ към Община Симитли (от 2021 г.) и др. Участва в научни сесии по линия на Стопанския факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и в обучения, организирани от Националното Сдружение на общините в Република България. Изложените факти ми дават основание да обобщя, че Виктория Годорова има много добра образователна, езикова и компютърна подготовка, а също и натрупан опит от трудовия си стаж, което е важна предпоставка за успешно разработване и публична защита на дисертационен труд.

Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 187 страници, вкл. таблици – 20, фигури – 27, графики – 6, списъци на: използваните съкращения, таблици и графики, приложение – 1, използвана литература, справки за приносите и публикациите по дисертационния труд. Той има класическа структура. Състои се от: въведение, три глави, заключение и използвана литература. Списъкът на ползваната литература е изчерпателен и с богато съдържание. В него са включени различни литературни източници, представени на

кирилица и на латиница, публикации на български и чуждестранни автори, важни законови и нормативни документи на национални и международни институции и др. Прегледът на използваната литература дава основание да се отбележи, че докторантката много добре познава разнообразните литературни източници, свързани с проблематиката на дисертационния труд.

Избраната тема за дисертационния труд е с безспорна *актуалност*. Във Въведението, дисертантката привежда и аргументи за това: а) „Здравето е трудно оценимо благо и не може да се сравни с никое друго. Поради тази му особеност, всеки човек следва да има гарантиран достъп до медицински грижи, които да не зависят от дохода му.“; б) „Здравната система и свързаната с нея здравна реформа, са факторите, които стимулират усилията на институциите, гражданите и обществото за постигане не само на тази основно дефинирана цел на здравеопазването, но и на по-високо ниво на здраве, качество на живот, респективно икономическо благосъстояние.“; в) съвременните предизвикателства, пред които е поставена системата на българското здравеопазване“; г) „необходимостта от подобряване качеството и достъпа на предлаганите медицински услуги и здравни грижи“; д) „все още, недостатъчна ефективност на водената правителствена политика за съхраняване и устойчиво развитие на системата на здравеопазването“.

Предмет на изследването са разходите за здравеопазване и тяхното влияние върху икономическия растеж.

Обект на изследването е системата на здравеопазване в България „ в пресечната на социалната политика, социалната сигурност и икономиката“. Намирам идеята за изследване на системата на здравеопазване в България от един такъв ракурс в дисертационния труд за оригинална и недостатъчно разработена. Според мен тя заслужава положителна оценка.

Целта, която си поставя дисертантката в своето изследване е: да се анализират разходите в здравеопазването – като конкретика и съчетаност, в контекста на въздействието им върху икономическия растеж. За реализирането ѝ в дисертацията са изведени *задачи*, свързани с: Контент – анализ на достъпни литературни източници, с научен и научно-приложен характер по разработваната проблематика; сравнителен анализ на разходите за здравеопазване в България и в страните от Европейския съюз, с акцент върху добрите практики, които могат да бъдат полезни за българските условия и формулиране на изводи и препоръки за системата на българското здравеопазване.

Тезата на дисертационния труд е, че „влиянето на публичните и на частните разходи за здравеопазване имат пряко въздействие върху стабилизиране системата на здравеопазването и, в резултат на успешното реализиране на нейните функции, осезаемо влияят върху икономическия растеж. Защото здравият човек е с по-жизнени социални функции, икономически по-продуктивен и с по-силно изразено национално отговорно поведение“.

Положителна оценка заслужава също и открояването на някои трудности от различен характер, които ограничават в известна степен провеждането на това изследване (намален научен интерес на изследователи по отношение на разходите в здравеопазването след 2017 г., закъснение в публикуването на официални данни от НСИ, забавено актуализиране на отчетната информация в сайтовете на Министерството на здравеопазването и НЗОК, някои несъвпадения на показателите на НСИ и тези в Евростат и др.).

В дисертационния труд Виктория Тодорова използва комплекс от методи за анализ и оценка (системен подход, анализ и синтез на числови данни, самостоятелно анкетно проучване, емпирично проучване, чрез програмния продукт E Views (студентска версия) и др.). Всеки един от тях,

със своята специфика позволява по-добре да се обхване сложния и многоаспектен характер на изследвания проблем.

Трябва да се отбележи, че структурата на дисертационния труд е стегната и логически обвързана с целта и задачите за нейното осъществяване. Изследването е направено на основата на богат литературен и фактологичен материал, прецизно обработен и илюстративно много добре представен. Стилът и езикът са ясни и точни.

Основни научни и научно-приложни приноси

Основните научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд могат да се обособят в следните насоки:

1. В теоретико-методически план - обогатяване и надграждане на познанията за генезиса на зависимостта „разходи за здравеопазване – икономически растеж“.

2. В информационен план – създаване на информационна банка относно разходите за здравеопазване в България (количествени и др. измерения), подлежаща на разширяване, която би могла да служи като аргументирана основа при вземане на важни управленски решения, свързани със здравеопазването в България.

3. В методологичен план – апробиране на възможности за прилагане на различни методи при изследване на зависимостта „разходи за здравеопазване – икономически растеж“.

4. В практико-приложен план – формулиране на изводи и обосноваване на предложения за преодоляване на проблеми, които се явяват препятствие пред привеждането на разходите за здравеопазване в България в съответствие с измеренията на икономическия растеж.

Публикации по дисертационния труд

По дисертационния труд са представени общо 7 публикации. От тях самостоятелни 6 броя и една в съавторство (с научния ръководител доц. д-р Донка Иванова). От 2021 г. са две публикации, а останалите – са от 2022 година. Тематиката им отговаря на получените резултати в дисертационния труд. Част от резултатите са представени на научни форуми – Студентски и докторантски научни сесии.

Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 47 страници и отразява съдържанието, резултатите, приносите на докторанта и списъка на публикациите, свързани с дисертационния труд.

Препоръки

Бих препоръчала на докторантката, като резултат от натрупания изследователски и експертен опит и при желание от нейна страна, да продължи изследванията по тази проблематика, като ги разшири и задълбочи.

Обща оценка на дисертационния труд и заключение

В заключение, общата ми оценка е, че дисертационният труд е разработен на високо професионално равнище и в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на условията и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград, съдържа оригинални научни и практико-приложни приноси, поради което с пълна убеденост предлагам

на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен "Доктор", по научна специалност " Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културна сфера)", професионално направление 3.8. Икономика, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки на ВИКТОРИЯ АНТОНОВА ТОДОРОВА.

София, 09.05.2023 г.

Изготвила становището:

/проф. д-р Дарина Русчева/

POSITION PAPER

About a dissertation work for the award of the educational and scientific degree "Doctor" in the scientific specialty "Organization and management outside the sphere of material production (social and cultural sphere)", professional line 3.8. Economics, field of higher education 3. Social, economic and legal sciences.

The position paper is prepared by: Prof. Dr. Darina Ruscheva Todorova, Economic Research Institute of the Bulgarian Academy of Sciences in accordance with the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria, the Regulations for the Application of the LDASRB and the Internal Rules for the Development of the Academic Staff at the South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad and decision of the FC of the Faculty of Economics (Protocol No. 42/05.04.2023).

Author of the dissertation: Viktoria Antonova Todorova, part-time doctoral student at the Department of Economics, the South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad.

Topic of the dissertation paper: **"HEALTHCARE EXPENDITURES AS A FACTOR FOR ECONOMIC GROWTH"**

Information on the doctoral candidate

Victoria Todorova has a Bachelor's degree in the specialty Business Administration, professional line 3.7. Administration and Management at the Department of Management and Marketing (2015), also she has a Master's degree in the specialty Finance, professional line 3.8. Economics, Department of Finance and Accountability (2016). Since December 2018, she has been a part-time doctoral student at the Department of Economics at the Faculty of Economics of South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad.

Victoria Todorova has very good training in English. She worked successively in: Uni Partners (2013), CIBANK - Blagoevgrad branch (2015), First Investment Bank - credit specialist, commodity loans (2017-2021), accountant at the Municipality of Simitli (from 2021) etc. She has professional qualification - Teacher of Economics, Certificate of Completion of English Language Course, Certificate of Currency Cashier for Cash and Currency Operations and Certificate of Completion of Computer Literacy, issued by Secondary School "St. St. Cyril and Methodius" - town of Simitli. Participates in scientific sessions organized by the Faculty of

Economics of the SWU and in training organized by the National Association of Municipalities in the Republic of Bulgaria. The presented facts give me reason to summarize that Viktoria Todorova has a very good educational, language and computer training, as well as accumulated experience from her work experience, which is an important prerequisite for the successful development and public defense of a dissertation work.

General characteristics of the presented dissertation work

Total number of pages of the dissertation is 187, incl. tables – 20, figures – 27, graphs – 6, lists of used abbreviations, tables and graphs, one appendix, literature used, references to the contributions and publications of the dissertation work. The work has a classic structure. It consists of an introduction, three chapters, a conclusion and references. The list of used literature is comprehensive and rich in content. It includes various literary sources presented in Cyrillic and Latin, publications by Bulgarian and foreign authors, important legal documents of national and international institutions, etc. The review of the used literature gives reason to note that the doctoral student knows very well the various literary sources related to the issues of the dissertation work.

The chosen topic for the dissertation work is of undisputed relevance. In the Introduction, the doctoral student also gives arguments about a) "Health is a good, difficult to assess and cannot be compared with any other. Because of this feature, every person should have guaranteed access to medical care that does not depend on their income."; b) "The health system and the related health reform are the factors that stimulate the efforts of institutions, citizens and society to achieve not only this basically defined goal of health care, but also a higher level of health, quality of life, respectively economic well-being."; c) the current challenges facing the Bulgarian healthcare system; d) the need to improve the quality and access of the offered medical services and health care; e) "still insufficient effectiveness of the government policy for preservation and sustainable development of the health care system".

The subject of the study is health care expenditures and their impact on economic growth.

The object of the study is the Bulgarian health care system "in the intersection of social policy, social security and the economy". I find the idea of researching the health care system in Bulgaria from such an angle in the dissertation original and insufficiently developed. In my opinion, it deserves a positive assessment.

The aim that the doctoral student sets for herself in her research is: to analyze the expenditures in health care - as specifics and combinations, in the context of their impact on economic growth. For its implementation in the dissertation, tasks are brought related to: Content -

analysis of available literary sources, of a scientific and scientific-applied nature; comparative analysis of health care expenditures in Bulgaria and in the countries of the European Union, with an emphasis on good practices that can be useful for Bulgarian conditions and formulation of conclusions and recommendations for the Bulgarian health care system.

The thesis of the dissertation is that "the influence of public and private health care expenditures have a direct impact on the stabilization of the health care system and, as a result of the successful implementation of its functions, have a tangible impact on economic growth. Because a healthy person has more vital social functions, is more productive and more national responsible behavior".

A positive assessment also deserves the highlighting of some difficulties of a different nature, which limit to a certain extent the conduct of this research (reduced scientific interest of researchers in relation to health care expenditures after 2017, delay in the publication of official data from NSI, delayed updating of the reporting information on the websites of the Ministry of Health and the NHIF, some discrepancies between the NSI indicators and those of Eurostat, etc.).

In her dissertation, Viktoria Todorova uses a complex of methods for analysis and evaluation (system approach, analysis and synthesis of numerical data, self-administered survey, empirical survey, through the software product E Views (student version), etc.). Each one of them, with its specificity, allows to better understand the complex and multifaceted nature of the researched problem.

It should be noted that the structure of the dissertation work is concise and logically linked to the goal and tasks for its implementation. The research is done on the basis of rich literary and factual material, precisely processed and illustratively very well presented. The style and language are clear and to the point.

Basic scientific and scientific-applied contributions

The main scientific and scientific-applied contributions in the dissertation work can be divided into the following directions:

1. From a theoretical and methodological point of view - enrichment and upgrading of knowledge about the genesis of the interdependence "healthcare expenditures - economic growth".
2. In terms of information - creation of an information bank of health care expenditures in Bulgaria (quantitative and other dimensions), subject to expansion, which could serve

as a reasoned basis for making important management decisions related to health care in Bulgaria.

3. In terms of methodology, testing the possibilities of applying different methods in the study of the interdependence "healthcare expenditures - economic growth".
4. In a practical-applied plan – formulating conclusions and substantiating proposals for overcoming problems that are an obstacle to bringing health care expenditures in Bulgaria in line with the dimensions of economic growth.

Publications related to the dissertation work

A total number of 7 publications are presented related to the dissertation work. Of these, 6 self-written publications and one co-authored (with the director of studies Assoc. Prof. Dr. Donka Ivanova). Two publications are from 2021, and the rest are from 2022. Their topics correspond to the results obtained in the dissertation work. Some of the results have been presented at scientific forums - student and doctoral scientific sessions.

Evaluation of the abstract

The abstract has a volume of 47 pages and reflects the content, results, contributions of the doctoral student and the list of publications related to the dissertation work.

Recommendations

I would recommend the doctoral student, as a result of the accumulated research and expert experience and if she wishes, to continue the research on this issue by expanding and deepening it.

General evaluation of the dissertation work and conclusion

In conclusion, my overall assessment is that the dissertation is developed at a high professional level and in accordance with the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria, the Regulations for the Application of the LDASRB and the Internal Rules for the Development of the Academic Staff at the South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad, contains original scientific and practical-applied contributions, therefore with full conviction I propose to the respected members of the Scientific Jury to vote for

awarding the educational and scientific degree "Doctor", in the scientific specialty "Organization and management outside the sphere of material production (social and cultural sphere)", professional line 3.8. Economics, field of higher education 3. Social, economic and legal sciences to **VIKTORIA ANTONOVA TODOROVA**.

Sofia, May 9th 2023

Prof. Dr. Darina Ruscheva